

Nr 2/2022

Nytt om luftkontroll

Det här brevet är en del i Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft.

Förslag till nytt luftkvalitetsdirektiv!

EU-kommissionen presenterade i slutet av oktober ett förslag till reviderat luftkvalitetsdirektiv. Kommissionen föreslår att de två befintliga luftkvalitetsdirektiven (2008/50/EG och 2004/107/EG) slås samman till ett direktiv och att det nya direktivet bl.a. ska innehålla:

- Skärpta luftkvalitetsnormer till 2030 som ligger närmare WHO:s nya riktvärden och ger ett ökat skydd för människors hälsa.
- Förstärkta krav på kontroll av luftkvalitet, dvs. mätning och modellering av luftföroreningar.
- Förtydligade regler och krav för åtgärdsprogram för att åtgärda överskridanden av luftkvalitetsnormerna.
- Utökade bestämmelser kring sanktioner vid överträdelse.

Förslaget kommer nu att förhandlas inom EU-rådet och EU-parlamentet och förväntningen är att direktivet kommer att kunna antas tidigast under första halvan av 2024. När direktivet har antagits får Sverige och de andra medlemsländerna två år på sig att genomföra det i sin nationella lagstiftning.

Under första halvan av 2023 är Sverige ordförande inom EU-rådet. Det innebär att vi ansvarar för att inleda förhandlingarna om direktivet innan Spanien tar över ordförandeskapet under andra halvan av året. Naturvårdsverket kommer att delta i ordförandeskapet och förhandlingarna kring direktivet tillsammans med Klimat- och näringslivsdepartementet och Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen.

Förslaget till nytt direktiv:

[Revision EU ambient air quality legislation \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/eu-amb-air-quality-legislation)

[Questions and Answers on New Air Quality Rules \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/questions-and-answers-on-new-air-quality-rules)

Regeringen har skickat en s.k. faktapromemoria (fakta-PM) om förslaget till riksdagen. I faktapromemorior beskrivs EU-förslag (innehåll, konsekvenser m.m.) och regeringen talar om vad man tycker om förslaget och föreslår hur Sverige ska arbeta med det. Syftet med faktapromemorierna är att informera riksdagen om EU-frågor.

[Fakta-PM om kommissionens förslag \(riksdagen.se\)](https://riksdagen.se/fakta-PM-om-kommissionens-forslag)

Den 8 december presenterade EU-kommissionen också den tredje "[Clean Air Outlook](#)" tillsammans med en "[Zero Pollution monitoring and outlook report](#)" som en del i arbetet med EU:s gröna giv. Rapporterna visar att arbetet inom EU har bidragit till att minska luftföroreningshalterna, men att det krävs betydligt kraftfullare åtgärder för att nå EU:s föroreningsminskningsmål till 2030.

Arbeta förebyggande!

Forskningen om luftföroreningars effekter på hälsan har under senare år kunnat påvisa effekter även vid låga halter av luftföroreningar, och WHO publicerade förra året nya riktlinjer för luftföroreningar med betydligt lägre nivåer än tidigare. EU-kommissionen presenterade i oktober i år ett förslag till nytt luftkvalitetsdirektiv (se ovan) som innehåller förslag till skärpta gränsvärden som ska klaras 2030, baserade på WHO:s riktlinjer.

Direktivet kommer att förhandlas under de kommande 1–2 åren för att sedan införlivas i medlemsländernas lagstiftning. Det är sannolikt att vi inom några år kommer att få se skärpta miljökvalitetsnormer till följd av detta i Sverige. De kommuner som idag upplever det som svårt att följa miljökvalitetsnormerna, bör därför redan nu överväga att arbeta förebyggande och genomföra åtgärder som gör att luftföroreningshalterna hamnar på ett säkert avstånd under de kommande normnivåerna, allt för att inte hamna i en problematisk situation i ett senare skede när det nya direktivet och svenska lagstiftningen börjar gälla.

Ökad vedeldning förväntas ge högre halter av luftföroreningar

I samband med att elpriserna har varit höga så har intresset för att elda med ved och pellets varit högre än vanligt i år. Detta har märkts genom ett ökat antal frågor till Naturvårdsverket från media, kommuner, andra myndigheter och privatpersoner.

I och med det ökade intresset har Naturvårdsverket utökat sin vägledning och kommunikation för att sprida information om de utsläpp av luftföroreningar som vedeldning bidrar till. Naturvårdsverket har medverkat i flera medieinslag i TV, radio och press under hösten och vår webbsida med vägledning har uppdaterats: [Vedeldning \(naturvardsverket.se\)](#)

Naturvårdsverket genomför också en informationskampanj på sociala medier med filmer om hur man eldar rätt i eldstäder och vedpannor:

[Elda rätt och bidra till en bättre miljö | Naturvårdsverket - YouTube](#)

[Elda smart i vedpanna - YouTube](#)

I november anordnades ett möte där kommunrepresentanter bjöds in för att diskutera frågor kopplade till ökad vedeldning och klagomålsärenden. Inför detta skickades ett underlag ut i våra nätverk på Projectplace: [Information om vedeldning och luftkvalitet \(naturvardsverket.se\)](https://projectplace.com/naturvardsverket)

Reflab – modeller (SMHI) har nyligen även fått i uppdrag av Naturvårdsverket att skriva en detaljerad vägledning för s.k. fördjupade kartläggningar genom emissionsinventeringar, modellberäkningar och mätningar i kommuner med fokus på just vedeldning. Denna vägledning kommer att komplettera Naturvårdsverkets befintliga vägledning om inledande kartläggning och objektiv skattning. Vägledningen kommer enligt plan att publiceras tidigt under våren 2023.

En utmaning i arbetet är att det finns begränsad information om hur stort problemet med utsläpp från småskalig vedeldning faktiskt är. Idag finns ingen samlad information om hur många eldstäder som finns, av vilken typ och var de finns. Dessutom är antalet mätningar av bens(a)pyren mycket begränsade, och de har oftast inte genomförts i områden där vedeldning kan ge höga halter, utan i trafikmiljöer.

Naturvårdsverket finansierar mätningar av PM_{2,5} inom den nationella luftövervakningen på tre platser i urban bakgrund i landet (Umeå, Stockholm och Burlöv). För att bidra till kartläggningen av bens(a)pyren i landet, samt kunna se ifall en utökad vedeldning under kommande vinter får effekt på halterna, har Naturvårdsverket gett i uppdrag till IVL att analysera förekomsten av bens(a)pyren på PM_{2,5}-filtren på dessa stationer, dels under 2023 på alla tre stationer, men även bakåt i tiden (2021 och 2019) på stationen i Umeå.

Luftföroeningar orsakar stora samhällsekonomiska kostnader

Luftföroeningar beräknas orsaka 6 700 förtida dödsfall i Sverige varje år, visar den senaste studien som IVL Svenska Miljöinstitutet och Umeå universitet har gjort på uppdrag av Naturvårdsverket. Varje dödsfall uppskattas motsvara en förlust av tio levnadsår. De sammanlagda hälsoeffekterna beräknas kosta samhället motsvarande 168 miljarder kronor varje år. Beräkningarna är baserade på årsmedelskoncentrationer av kvävedioxid samt PM_{2,5} och PM₁₀ i urban och regional bakgrund under 2019. Studien är en återkommande del av den nationella hälsorelaterade miljöövervakningen.

[Quantification of population exposure to NO₂, PM₁₀ and PM_{2.5}, and estimated health impacts 2019 \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org)

Parallellt med denna studie har Naturvårdsverket gett SMHI i uppdrag att genomföra en likadan studie med en annan modell och metodik för att beräkna halter och exponering, vilket gör det möjligt att få en högre upplösning på resultatet. Dessa två studier förväntas ge något olika resultat på grund av skillnader i metodiken. Tillsammans kommer de att ge en bättre bild av hur stora effekter luftföroeningar har på människors hälsa i Sverige. SMHI:s uppdrag ska redovisas i januari 2023.

Arbetar du med kontroll av luftkvalitet eller åtgärdsprogram?

Naturvårdsverket arbetar med vägledning kring miljökvalitetsnormer för utomhusluft på flera olika sätt, bl.a. vägledningsdokument, webbsidor, möten och seminarier samt det här e-brevet. Som ett komplement, och snabbare alternativ, till den skriftliga vägledningen har vi även två samarbetsytor på [Projectplace](https://projectplace.com) ("Kontroll av MKN luft" och "Åtgärdsprogram – luft") där vi informerar om nyheter och bjuder in till dialog, men där även ni kan

kommunicera med varandra. I dagsläget har vi ca 220 respektive 90 medlemmar i nätverken (handläggare på kommuner och länsstyrelser, luftvårdsförbund, konsulter m.fl.).

Vi rekommenderar alla som arbetar med kontroll av luftkvalitet eller åtgärdsprogram att ansluta sig, då det är det snabbaste och effektivaste sättet att få och dela information.

Vid intresse av att få tillgång till detta, kontakta MKN-luft@naturvardsverket.se och ange vilket/vilka nätverk du är intresserad av, så skickar vi en inbjudan.

Åtgärdsprogram

Under hösten har tre kommuner skickat in underrättelser om risk för överskridande av miljökvalitetsnormen för PM10 till Naturvårdsverket: Göteborg, Hedemora och Härnösand. För Hedemora kommun, som uppmätt 39 dygn över miljökvalitetsnormen, har Naturvårdsverket bedömt att ett åtgärdsprogram behöver tas fram. Härnösands kommun, som under 2022 uppmätt 30 dygn över normen, uppmanas att påbörja kontinuerliga mätningar som ett första steg. För Göteborgs stad har Naturvårdsverket inte yttrat sig ännu om behovet av åtgärdsprogram.

Under året har Östersunds kommun och Piteå kommun haft sina förslag på åtgärdsprogram ute på samråd och dessa förväntas fastställas innan årsskiftet. Under 2023 fortsätter arbete med att ta fram eller revidera åtgärdsprogram för följande kommuner och län:

- Örnsköldsviks kommun, NO2
- Skellefteå kommun, PM10 och NO2
- Stockholms län, NO2 och PM10
- Umeå kommun, NO2
- Linköpings kommun, PM10

Mer information om åtgärdsprogram finns på Naturvårdsverkets webbplats:

[Ta fram åtgärdsprogram \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/ta-fram-avgasutslapp)

Förslag till Euro 7 presenterat

Europeiska kommissionen lämnade den 10 november 2022 sitt förslag till avgasutsläpp för vägfordon, utsläpp från slitage och batterihållbarhet (Euro 7). Förslaget ersätter och förenklar tidigare separata rättsakter för personbilar och skåpbilar (Euro 6) och lastbilar och bussar (Euro VI). Euro 7 innebär att avgasutsläppen för alla vägfordon, det vill säga personbilar, skåpbilar, bussar och lastbilar, omfattas av en enda uppsättning regler.

Förslaget skärper främst kraven för tunga fordon eftersom personbilsflottan beräknas elektrifieras kraftigt med försäljningsförbudet av bilar med koldioxidutsläpp år 2035. För personbilar sätts utsläppskraven till motsvarande för en bensinbil enligt nuvarande Euro 6 men med högre krav på testning och rapportering vid besiktning.

Enligt kommissionen kommer Euro 7 att leda till att utsläppen av NO_x från personbilar och skåpbilar minskar med 35 % jämfört med Euro 6, och med 56 % jämfört med Euro VI från bussar och lastbilar. Samtidigt kommer utsläppen av partiklar att minskas med 13 % från

personbilar och skåpbilar och med 39 % från bussar och lastbilar, medan utsläppen av partiklar från bromsar på personbilar minskas med 27 %.

[Commission proposes new Euro 7 standards \(europa.eu\)](https://europa.eu)

Fördjupad utvärdering av miljömålen

Sveriges miljömål utvärderas vart fjärde år – i utvärderingen ska framgå hur miljön mår, hur miljöarbetet går, och vad som behöver göras ytterligare för att nå miljömålen. Under de senaste åren har ett intensivt arbete pågått med att ta fram underlagsrapporter med analyser för de respektive miljömålen, samt att förankra dem, och de börjar nu successivt publiceras på Naturvårdsverkets webbsida för de fördjupade utvärderingen:

[Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023 \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

När det gäller miljömålet Frisk luft nås inte miljömålet i dagsläget, men är för första gången på väg att göra det enligt underlagsrapporten. Delar av målet har uppnåtts; utsläppen av svavel, kvävedioxid och små partiklar (PM_{2,5}) fortsätter att minska och utsläppen av många ozonnedbrytande ämnen har fasats ut eller begränsats. Men kraftfulla åtgärder behövs fortfarande för att vi ska nå målet till 2030. Luftföroreningar bidrar varje år till att tusentals människor blir sjuka eller dör i förtid. Den samlade forskningen visar också att hälsoeffekterna är större och uppstår vid lägre halter än vad vi tidigare vetat om. Detta är något som genomsyrar WHO:s nya riktlinjer som publicerades 2021. Naturvårdsverket föreslår därför att preciseringarna skärps för PM_{2,5}, PM₁₀, ozon och kvävedioxid utifrån det senaste vetenskapliga underlaget på området.

Naturvårdsverket lyfter även i utvärderingen att miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft behöver skärpas för att förbli ett viktigt och effektivt verktyg i arbetet med att sänka halterna och exponering för luftföroreningar i Sverige i strävan mot miljömålet.

Underlagsrapporten från den fördjupade utvärderingen av miljömålet Frisk luft kommer att kunna laddas ner inom några dagar på länken ovan.

Rapportering till EU

Resultaten från kontroll av luftkvalitet i Sverige för 2021 har nu rapporterats till EU. Data och statistik från rapporterade mätningar finns nu tillgängliga via EEA:s s.k. produkter [Users' corner \(europa.eu\)](https://europa.eu) och kommer att publiceras i nästa års utgåva av EEA:s webbrapport "Air Quality in Europe".

Data finns även att hämta hos datavärden för luftkvalitet: [Datavärdskap luft \(smhi.se\)](https://smhi.se)

För en sammanfattning av rapporterade mätresultat för 2021, se förra utskicket av detta e-brev: [Nytt om luftkontroll nr 1/2022 \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Klassificeringen av Sveriges zoner enligt direktivets utvärderingströsklar uppdaterades inför årets rapportering. En rapport med dessa klassificeringar och information om vilka mätstationer som ingår i Sveriges officiella utvärderingsstrategier har också tagits fram och rapporterats: [Classification report for 2021.pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu)

En uppdaterad nationell objektiv skattning för 2022 har också rapporterats till EU: [Objective Estimation for Air Quality Assessment in Sweden.pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu). Rapporten innehåller bl.a. en sammanfattning av rapporterade kartläggningar av bens(a)pyren /

vedeldning i Dalarnas, Västmanlands och Jämtlands län samt resultat från en kampanjmätning från Högsby i Kalmar län.

Nytt rapporteringssystem från 2023 och framåt

Det nya rapporteringssystemet som datavärden för luftkvalitet (SMHI) och Naturvårdsverket har utvecklat under de senaste åren är nu klart. Från och med 2023 ska systemet användas för all rapportering av mätdata samt registrering av nya mätstationer och mätningar. Via systemet kan man även se och vid behov justera eller komplettera uppgifterna för alla de historiska mätningar som har rapporterats in till datavärden och som visas i datavärdens [dataportal](#).

För att få tillgång till rapporteringssystemet behöver man en personlig inloggning. Mer information kring rapporteringssystemet kommer att skickas ut i början av 2023 inför rapporteringen av mätdata under mars. Om ni dock är intresserade av att få en inloggning redan nu kan ni kontakta rapporteringluftkvalitet@naturvardsverket.se och datavardluft@smhi.se så skapar vi ett konto åt er.

Vi vill också tacka de kommuner och mätkonsulter som har hjälpt till att testa systemet och bidragit med synpunkter under utvecklingen. Vi hoppas och tror att det nya systemet kommer att underlätta rapporteringen för alla inblandade.

Luftdiagram – ”Luften i Sverige”

På Naturvårdsverkets webbsidor [Luften i Sverige \(naturvardsverket.se\)](#) går det att se statistik i diagramform för ett urval av inrapporterade data. De flesta av diagrammen har nu hunnit uppdaterats med 2021 års data. Av mätresultaten går det att se att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskreds i Umeå och att miljökvalitetsnormen för PM10 överskreds i Skellefteå och Östersund under 2021. Läs mer om överskridandena 2021:

[Överskridanden av miljökvalitetsnormerna \(naturvardsverket.se\)](#)

Här finns diagrammen med trender och kvalitetssäkrade data från mätningar i tätort och regional bakgrund/landsbygd:

- [Luftkvalitet i tätorter \(naturvardsverket.se\)](#)
- [Luftkvalitet på landsbygd \(naturvardsverket.se\)](#)

Samtliga inrapporterade grunddata inklusive statistik finns att hämta hos Naturvårdsverkets datavärd: [Datavärdskap för luftkvalitet | SMHI](#)

Luft & miljö 2023 – Partiklar

Luft & miljö utgör en av tre temarapporter inom den nationella miljöövervakningen, de andra två är *Gifter & miljö* och *Skog & mark*. Det finns hittills två utgåvor av luftrapporten ([tema Arktis](#) och [tema Barns hälsa](#)) och nu är det snart dags för den tredje utgåvan, med tema Partiklar. I *Luft & miljö 2023 – Partiklar* kommer du att kunna läsa om olika typer av partiklar, om hälsoeffekter och effekter på miljön och klimatet, om samhällskostnader och om hur man kan övervaka partiklar – och hur vi kan minska partikelhalterna i samhället. Rapporten kommer att publiceras i februari. Den kommer även att ges ut i en engelsk

version. Håll gärna utkik efter rapporten på Naturvårdsverkets webbplats under [Publikationer/Luft \(naturvardsverket.se\)](http://Publikationer/Luft%20(naturvardsverket.se)) i månadsskiftet februari/mars.

Vägledning

En viktig uppgift för Naturvårdsverket är att vägleda kommunerna i arbetet med miljökvalitetsnormerna. Vår egen vägledning kompletteras av den som sker genom våra stödfunktioner (reflaben och datavärden).

[Naturvårdsverkets webbsidor om MKN](#) – här finns kortfattad vägledning, lagstiftning, länkar etc.

[Luftguiden Handbok 2019:1](#) – Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft

[Särskild vägledning för inledande kartläggning och objektiv skattning](#) – Vid framtagande av inledande kartläggning eller objektiv skattning

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar](#) som kan hjälpa till med frågor om kvalitetssäkring, val av mätmetod/mätinstrument etc.

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – modeller](#) som är en stödfunktion vid frågor om modellering av luftkvalitet.

[Datavärdskap Luftkvalitet](#) – Datavärden ansvarar för mottagande, lagring och tillgängliggörande av luftdata från kommunerna samt rapportering av dessa till EU.

[Luftwebb](#) – På SMHI:s Luftwebb samlas på uppdrag av Naturvårdsverket tjänster inom luftmiljö. Här finns bl.a. en karta med luftkvalitetsindex, länkar till datavärdskapen för luftkvalitet och atmosfärskemi, reflaben, nationella emissionsdatabasen och ozonprognoser.

Samarbetsytor – På Projektplatsen/Projectplace www.projectplace.com har vi två samarbetsytor ("Kontroll av MKN luft" och "Åtgärdsprogram – luft") där vi informerar om nyheter, bjuder in till dialog osv. Vid intresse av att få tillgång till detta, kontakta MKN-luft@naturvardsverket.se.

Kontakta oss

Kontakta oss gärna om ni har frågor: MKN-luft@naturvardsverket.se

Besök även gärna våra webbsidor:

www.naturvardsverket.se/luft (samlingssida för Naturvårdsverkets webbsidor om luft)

www.naturvardsverket.se/mknluft (om miljökvalitetsnormer för utomhusluft, kommunernas kontroll av luftkvaliteten)

www.naturvardsverket.se/programomradeluft (om nationella luftövervakningen)

15 december 2022